

Nadleśnictwo Toruń

FILIA PODOBOZU KL STUTTHOF O NAZWIE BAUKOMMANDO WEICHSEL (KOMANDO BUDOWLANE WISŁA) W CHORABIU

Podobóz KL Stutthof o nazwie Baukommando Weichsel (Komando Budowlane Wisła) został utworzony na mocy rozkazu specjalnego z 24 sierpnia 1944 roku wydanego przez komendanta obozu koncentracyjnego Stutthof SS-Sturmabführera Paula Wernera Hoppe. Przetrzymywanym w nim Żydówkom wyznaczono zadanie budowy umocnień wojskowych wokół miasta Torunia. Zleceniodawcą tych robót była Organizacja Todt, stąd też niekiedy spotykana jest inna nazwa podobozu w postaci: Organisation Todt Thorn (OT Thorn).

Do pracy w podobozie Baukommando Weichsel skierowano około sześć tysięcy kobiet żydowskich, w tym: Czeszek, Litwinek, Łotyszek, Niemek, Polek, Rumunek, Słowaczek i Węgierek. Większość z nich trafiła do KL Stutthof z obozów koncentracyjnych w Auschwitz, Kauen i Riga.

W okresie od połowy września 1944 do połowy stycznia 1945 roku jedna z filii podobozu Baukommando Weichsel funkcjonowała w Chorabiu, a inne w Boceniu, Dźwierznie, Gniewkowie, Grodnie, Mirakowie i Szerokopasie.

W Chorabiu przetrzymywano około 1700 żydowskich więźniarek. Kierownikiem tej filii podobozu Baukommando Weichsel był najpierw SS-Hauptsturmführer Hans Jacobi, a od października 1944 roku SS-Sturmscharführer Wilhelm Anton. Załoga składała się z około sześćdziesięciu strażników narodowości litewskiej i łotewskiej. Żydówki kopały rowy strzeleckie i przeciwpancerne w okolicy Chorabia, od miejscowości Cegielnik do Górska.

Stworzone tutaj warunki bytowe były tragiczne. Stanowiły jeden z elementów eksterminacji więźniarek. Kobiety mieszkaly w okrągłych namiotach zbudowanych z cienkiej dykty i trzciny; spały na ziemi przykrytej niewielką ilością słomy; przyznawano im głodowe racje żywnościowe; brud i brak urządzeń sanitarnych powodowały epidemie różnych chorób (świerz, wszawica, tyfus plamisty, dyzenteria); brakowało ciepłej odzieży i odpowiedniego obuwia – do pracy chodzono na boso i w łachmanach; nieleczone przeziębienia i odmrożenia były przyczyną licznych zgonów. Ciężkiej, fizycznej pracy wykonywanej przez żydowskie więźniarki towarzyszyło brutalne bicie i poniżające szykany. W ten sposób obozowa eskorta przyczyniła się do śmierci wielu kobiet. Jednocześnie załoga obozowa systematycznie mordowała chore i słabe więźniarki niezdolne do dalszej pracy. Ciała zmarłych

i zamordowanych w Chorabiu Żydówek grzebano w anonimowych grobach w pobliskim lesie.

Po rozpoczęciu zimowej ofensywy Armii Czerwonej, jeszcze w styczniu 1945 roku Niemcy zostali zmuszeni do rozpoczęcia pośpiesznej ewakuacji. Zdecydowano wówczas o likwidacji podobozów KL Stutthof. Ich więźniowie mieli powrócić do obozu macierzystego.

20 stycznia 1945 roku śmiertelny marsz w kierunku KL Stutthof rozpoczęły Żydówki z Chorabia. Zanim jednak opuściły obóz, część z nich wyselekcjonowano, a następnie bestialsko zamordowano. Powodem było stwierdzenie fizycznej niezdolności do utrzymania tempa marszu. Ofiarami tej zbrodni padło ponad 150 kobiet. Szczęśliwie około trzydziestu więźniarek przeżyło przeprowadzane w pośpiechu zabijanie przed wymarszem. Po ucieczce Niemców ze stosu trupów na terenie podobozu wydobyła je miejscowa ludność. Ciała zamordowanych Żydówek mieszkańcy Chorabia pochowali w zbiorowym grobie. Po ekshumacji w marcu 1950 roku zostały one przeniesione na toruński cmentarz przy ul. Grudziądzkiej.

Spośród około 1300 kobiet, które opuściły Chorab i pomaszerowały w kierunku KL Stutthof, przeżyło około 900. Kilka z nich w ciągu zaledwie sześciu dni zmarło z wycieńczenia i zostało zamordowanych przez eskortę. Wyzwolenie z rąk niemieckich oprawców przez wojska sowieckie zastało Żydówki z Chorabia 26 stycznia 1945 roku w więzieniu w Koronowie, w którym zatrzymały się na nocleg. Wiele z nich wymagało hospitalizacji, część niestety zmarła.

Sylwia Grochowina

Po wielu latach od tych tragicznych wydarzeń społeczność Województwa Kujawsko-Pomorskiego składa hołd więźniarkom filii podobozu KL Stutthof o nazwie Baukommando Weichsel (OT Thorn) w Chorabiu brutalnie mordowanym i gnębionym przez okupanta niemieckiego w okresie od września 1944 do stycznia 1945 roku. Materialnym wyrazem pamięci jest pomnik odsłonięty w miejscu kaźni 13 czerwca 2017 roku.

Cześć ich pamięci!

Obelisk
Chorab

Urząd Marszałkowski
Województwa
Kujawsko-Pomorskiego

Urząd Gminy
Łysymice